

"ואהבת... בכל מאודך"

(על סיכון הרכוש במאבק על גוש קטיף)

כזכור, בעקירת גוש קטיף נענו מאות משפחות לקריאת רבני הגוש ונשארו להיאבק עד הסוף מבלי שארזו את מיטלטליהן, למרות האיומים שהושמעו כלפיהם שמי שלא יעשה כן עד לתאריך הגירוש, יאבד את רכושו¹. לצערי, היו שפירשו צעד זה של הרבנים כאמונה עיוורת בכך ש"היה לא תהיה". הרני להודיע שקריאת רבני גוש קטיף בנידון הייתה דווקא לאור החשש שדבר זה עומד להתממש. להלן מכתב שפרסם ועד רבני גוש קטיף כשלושה שבועות לפני העקירה, מכתב המדבר בעד עצמו:

לאור הקשיים הגדולים שאנו ניצבים מולם בנושא הצלת הרכוש הפרטי ואריותו, בדקנו סוגיות אלו ואלו מסקנותינו:

1. ראשית, הצגת העובדות ה"יבשות" לאשורן: בחוק ה"סדום" של "פינוי פיצוי" נאמר: "המדינה לא תהיה אחראית למיטלטלין שנמצאים בשטח המפונה לאחר יום הפינוי, אולם היא רשאית לפנותם בהירות ראויה אך ללא כל אחריות בגין נזק או אובדן".
2. במקביל התחייב שר הביטחון בפני ועדת חוקה ומעל בימת הכנסת כדלהלן: "לגבי הרכוש שישאר בבתים שיפונו, משרד הביטחון קיבל על עצמו את האחריות לטפל ברכוש הזה. יצאנו למכרז עם חברות אזרחיות שיכנסו לאותם בתים, יתעדו את הרכוש ויארוזו אותו במכולות שיועברו למקום מסוים, וכאשר המתיישבים ירצו לקבלו נעביר זאת לידיהם". [נ.ב. ידוע לנו שחברת "צים" זכתה במכרז בנוגע למכולות].
3. את התחייבות שר הביטחון יש לסייג בשניים: א. הוא יוכל לחזור בו מהתחייבות זו באם ירצה, אבל אז יהיה עליו להודיע על כך זמן סביר מראש [וממילא נדע על כך], אחרת ניתן מבחינה משפטית להסתמך על התחייבותו.
- ב. במידה והפינוי יעשה תחת אש, הצבא יברח כי הוא לא ירצה לסכן אף חייל ואז הרכוש יופקר. גם במקרה זה לפי חו"ד הפורום המשפטי, הסיכויים לזכות בתביעה משפטית על כך הם שקולים.
4. יש לזכור שאנו נמצאים במאבק על ה' ועל משיחו ועיני כל העולם ועם ישראל לדורותיו נשואות אלינו וע"כ כל מי שיש לו את העוז והגבורה לקחת סיכונים סבירים אלו, ולא להתעסק באריזה כלל קדוש קדוש יאמר לו וקידש בזה את ה' לעיני כל העולם ואין ספק ששכרו גדול מאד מאד.

1. לא הרחבנו כאן בשאלה של ביטול מצוות יישוב ארץ ישראל בקום עשה, שיש בעזיבת המקום מתוך ידיעה שיהפוך מיישוב לשממה ויימסר לגויים. מאמר זה מתייחס לאלה שהחליטו להישאר בבתיהם אך התלבטו בשאלה אם לארוז ולהוציא את רכושם לפני מועד הגירוש. ומקל וחומר שכן היה להישאר בבית למרות הסיכון לאבד את הפיצוי על הוותק, דבר שבמשפחות גדולות שגרו בגוש שנים רבות עלול היה להגיע לסכומים עצומים, עד קרוב למיליון שקל.

5. מי שמרגיש שאינו מסוגל להתמודד עם מציאות מטורפת זו בה קיים חשש שכל רכוש עומד להיגזל ממנו ושאריות הרכוש תתן לו מרגוע ושקט נפשי להמשך המאבק, הדבר לגיטימי וכשר וניתן לעשות כן; אך יש לדחות את האריזה מאוחר ככל שניתן. ככלל כל מי שזכה להישאר בגוש עד היום, גם אם הוא אורז, קדוש יאמר לו.
להלן הבירור ההלכתי העומד ביסודה של החלטה זו.

א. הפקרת הרכוש במקום עבירה

נאמר בגמרא (סנהדרין עד, א):

כל עבירות שבתורה... יעבור ואל ייהרג חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים... "ואהבת את ה' א-להיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך". אם נאמר 'יבכל נפשך' למה נאמר 'בכל מאודך', ואם נאמר 'בכל מאודך' למה נאמר 'יבכל נפשך'? אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו, לך נאמר 'יבכל נפשך'; ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לך נאמר 'בכל מאודך'. משמע מגמרא זו ומהמשכה, שעל שלוש עבירות בלבד מצווה למסור את הנפש או את כל הממון, ולא בכל ציווי אחר, בין עשה ובין לא תעשה. אלא שעל כך עולים מספר קשיים:

1. הדברים אינם עולים בקנה אחד עם מה שפסק הרמ"א (או"ח תרנו, א): ומי שאין לו אתרוג או שאר מצוה עוברת, אין צריך לבזבו עליה הון רב. ודווקא מצות עשה, אבל לא תעשה יתן כל ממונו קודם שיעבור.

ומשמע שאדם מצווה להקריב את כל רכושו אפילו כדי להימנע מאיסור לא תעשה בלבד.

2. אם יש אדם שממונו חביב עליו מגופו, הרי שמבחינתו, הפקרת כל ממונו היא בבחינת פיקוח נפש הדוחה לא תעשה. כך נאמר בספר דברים (כד, טו): "ביומו תתן שכרו... כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו". וכן מצינו בילקוט שמעוני (שמות פרק יז, רמז רסא): "השוו בהמתן לגופן. מכאן אמרו בהמתו של אדם הוא חייבו"². וכך אנו אומרים בתפילת הימים הנוראים ביחס לממון: "בנפשו יביא לחמו". ועל פי עיקרון זה פוסק המג"א (סי' רמח ס"ק טז):
ואם מתירא להתעבך במדבר שמא יפגעו בו לסטים ויגזלו ממנו את הבהמה ולא יוכל ללכת ברגליו, או אם יקחו ממנו ולא יוכל לחיות עוד, או יקחו מלבושיו בזמן הקור במעט ימות

2. הערת העורך (ע. א.): המקורות הללו מדברים על יחס סובייקטיבי של האדם לרכושו, שהוא מתייחס אליו כאל חייו או מוכן לסכן למענו את חייו. אבל אין מכאן ראיה על עמדה של ההלכה המצדיקה גישה זו מבחינה אובייקטיבית. הרי פיקו"נ דוחה שבת, לא משום שהאדם חפץ בחייו, אלא מפני שהקב"ה קבע שחביבה עליו נפש אדם מישראל. אך לא מצאנו אמירות כה חריפות ביחס לרכוש, ולכל היותר - "התורה חסה על ממון של ישראל".

תשובת הכותב: הציווי "בכל מאודך" עוסק באדם שממונו חביב עליו מגופו, שזהו מצב נפשי סובייקטיבי, וזהו המקור לחובת הפקרת ממון גם כשהדבר מביא לידי מיתה. ובה נצטוונו רק בגי' עבירות ולא בכל לא תעשה. וביחס לפקו"נ בשבת, הטעם להיתר הוא "מוטב שיחלל עליו שבת אחת ואל יחלל שבתות הרבה", ולא הערך האובייקטיבי של החיים, והראיה - שמותר לחלל שבת על מי שהוציאוה לשמד. ומכאן יש ללמוד גם למי שממונו חביב עליו מגופו. ועיין בתשובתנו בהערה הבאה.

בקרירות, כל אחד מאלו מקרי פיקוח נפש...³

3. בפרשה ראשונה של קריאת שמע נאמר: "ואהבת אל ה' א-להיך בכל לבבך וכל נפשך ובכל מאודך", ואילו בפרשה שנייה נאמר: "לאהבה את ה' א-להיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם", אבל 'בכל מאודכם' לא נאמר, מדוע?

על השאלה השלישית עונה בעל 'תורה תמימה', שהפרשה הראשונה עוסקת בקבלת עול מלכות שמים והוא עניין של איסור עבודה זרה, ואילו השנייה עוסקת בקיום מצוות (עיי' ברכות יג, ב). על כן בקבלת עול מלכות שמים יש מצוה להתמסר באופן מוחלט, נפש וממון כאחד. אבל בקיום מצוות אין מצוה למסור את כל הממון, כולל מצוות לא תעשה. ומה שכתוב בפרשה שנייה "בכל נפשכם" - הכוונה היא לעבוד את ה' עם כל כוונת הלב והנפש. אולם על כך יש להקשות:

1. מנא לן לתת לאותה מילה, 'נפשי', המופיעה בשני משפטים דומים, שני מובנים שונים?
2. בדבריו אלו הוא חולק על הראב"ד, הרשב"א והרמ"א, הפוסקים שיש למסור את כל ממונו גם כדי להימנע מלעבור על לא תעשה.

את הקושיא הראשונה יש לתרץ בכך שבפרשה הראשונה המילים "בכל נפשך" מתייחסות לפועל "ואהבת", שזו מצוות ייחוד ה' וקבלת עול מלכות שמים; אבל בפרשה השנייה, המילים "בכל נפשכם" מתייחסות לפועל "לעבודו", שזה כבר גדר של קיום מצוות. אולם הקושיא השנייה במקומה עומדת.

לעני"ד ניתן לתרץ כך: באמת הפרשה הראשונה עוסקת במי שנתבע לעבוד עבודה זרה, ובזה מצווה למסור את כל ממונו גם כשחביב עליו יותר מגופו. מה שאין כן בפרשה השנייה, שבה מדובר על קיום מצוות, שמצוה למסור את כל ממונו במצוות לא תעשה, רק כשאין זה כרוך בחשש פיקוח נפש; אבל כשממונו חביב עליו מגופו והדבר עלול לגרום לפיקוח נפש בעתיד, אכן אינו צריך למסור את כל ממונו. וכן יש ליישב את הסתירה בין פשט הגמרא לבין פסק הרמ"א: שהגמרא עוסקת בשלוש העבירות החמורות, ואילו הראשונים שדיברו על החובה למסור את כל ממונו על מצוות לא תעשה, זה רק אם אין הדבר כרוך בחשש לפיקוח נפש; ואכן בספק פיקוח נפש אינו חייב לאבד את ממונו בשל כך.

כעין זה מצאתי בספר תוספת יום הכיפורים (יומא פא, ב):

3. **הערת העורך (ע. א.):** שם מדובר במי שהולך במדבר או מפליג בספינה, ואם ייגמר לו האוכל או הכסף לקניית אוכל - ימות ברעב תוך זמן קצר. אך אין להסיק מכאן לאדם הנמצא במקום יישוב, שאם יאבד את כל רכושו ייאלץ להוריד את רמת חייו ולעבוד קשה, אך לא ימות ברעב בטווח הנראה לעין. וכבר דן הגרש"ז אויערבך בכיבו דליקה בשבת במקום שבעל הבית עלול למות מרוב צער על אובדן רכושו, והסיק לאיסור. עיי' מנחת שלמה ח"א סי' ז בסופו. וכן פסק בשמירת שבת כהלכתה, פרק מא הע"ח; פרק כה הע"נ.

תשובת הכותב: (א) המג"א מעלה גם בעיה של גזילת הבהמה וכדו', וודאי שמדובר כאן גם על פקו"י עקיף וגם שאינו בטווח קצר. (ב) ביחס לדברי הגרש"ז אויערבך, המהר"ם בן חביב בספרו 'תוספת יוהכ"פ' המובא לקמן, חולק עליו, וכן בעל 'תורה תמימה' חולק עליו. וגם מדברי הריב"ש שהבאתי ניתן לדייק שלא כמותו. וגם מסתבר שיש לחשוש גם לפיקוח נפש עקיף הנובע מאובדן רכושו של אדם. והנה הראה לי חתני, ר' מאיר בר אלי, שאכן הגרש"ז אויערבך חוזר על דבריו אלו בספר שלחן שלמה, ח"ג עמ' רנח. אולם שם מובאת הערתו של הרב אביגדור נבנצאל שליט"א, שכתב: "הרבה דנתי לפני אדמו"ר ז"ה, ונראה שבסוף ימיו הסכים שגם בשריפה יש לחשוש לחולי לבי".

ומי שממונו חביב עליו מגופו, דווקא בעבודה זרה חייב לבזבז ממונו; אבל לקיים שאר מצוות **לא תעשה** אינו חייב לבזבז ממונו שהוא חביב עליו מגופו. אמנם מי שאין ממונו חביב מגופו בכהאי גוונא חייב ליתן כל ממונו קודם שיעבור על מצוות לא תעשה כמו שכתבתי לעיל בשם הפוסקים.

וכן משמע בשו"ת הריב"ש (סי' שפז):

לא היה יכול לבטל אונסו, אלא על ידי ממון הרבה, **שיצטער בנתינתו**, נראה לנו שחייב לתת, ולא יעבור על מצוות לא תעשה. שלא מצינו בשום מקום היתר לעבור על מצוות לא תעשה, מחמת הפסד ממון.

משמע מדבריו שבמצוות לא תעשה הוא חייב לוותר על הרבה ממונו רק אם הדבר גורם לו צער, וניתן להניח שאפילו צער גדול; אבל אם הדבר כרוך בפיקוח נפש, גם לשיטתו אינו מחויב בכך. **מסקנת ביניים:** אדם מחויב לאבד את כל ממונו רק בשלוש העבירות שנאמר בהן ייהרג ואל יעבור, גם אם הדבר כרוך בפיקוח נפש; ואילו במצוות לא תעשה, כל עוד שהדבר גורם לו צער, אפילו גדול, מחויב הוא לאבד את ממונו ולא לעבור. אבל ברגע שהדבר נכנס לספק פיקוח נפש הוא פטור מכך.

ב. מידת חסידות במסירת הממון

לאור זאת יש לשאול: אדם שממונו חביב עליו מגופו, האם מותר לו בכל זאת למסור את כל ממונו כדי לא לעבור על לא תעשה? קיימות שיטות שונות ביחס למי שנאמר בו יעבור ולא ייהרג, אם מותר לו ליהרג ולא לעבור: לדעת הרמב"ם (הלי' יסודי התורה ה, ד) הדבר אסור והרי זה מתחייב בנפשו, ואילו לדעת הכס"מ (שם) והטור (יו"ד סי' קנז), צדקה תיחשב לו. הנימוקי יוסף (לרי"ף סנהדרין יח, א) כתב כדברי הרמב"ם, אבל הוסיף:

אם הוא אדם גדול חסיד וירא שמים ורואה שהדור פרוץ בכך, רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה, כדי שיראו העם ליראה השם ולאהבו בכל לבם... ואמרינן נמי במדרש (ויק"ר פל"ב אות א): מה לך יוצא ליסקל? שמלתי את בני; מה לך יוצא ליצלב? שנטלתי את הלולב; דמשמע שהיו מוסרין עצמם על קדושת השם לפני משורת הדין; דוודאי לא היו מחוייבין בכך אפילו בשעת השמד, כיון שבידן להעביר ולבטלם, אלא דאפילו הכי היו נהרגין מפני שהיתה השעה צריכה לכך.

והכס"מ במקום סובר שזוהי גם דעת הרמב"ם. משמע שגם לדעת הרמב"ם, כל מצוה שאדם גדול מקיים ופועל ויש לה השלכה ציבורית וקידוש השם, מותר לאדם למסור את הנפש עליה.

ג. חילול השם בהחרבת היישובים

כידוע, חילול השם הוא החטא החמור ביותר בתורה. כך כותב הרמב"ם בהלי' תשובה (א, ד), שעל חטא של חילול השם לא מתכפר לו עד שימות. וכך הוא כותב גם בהלי' שבועות (יב, ב): "...חילול השם המקודש, שהוא הגדול מכל העוונות". וכן מובא בשערי תשובה (שער ג, אות קמג):

היצורים כולם נבראו לכבוד ה' יתברך, שנאמר: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו". אכן נודע מן השכל, כי המחלל את ה' ובזה דברו אבדה תקוותו, כי לא רב לו אשר לא יקיים מה שנדרש ממנו מעיקר יצירתו לכבוד את השם ולקדשו, אבל שלח ידיו לעשות התמורה וההפך ולחלל את שם קדשו... כי לא יכפר המוות עליו ואין לו חלק לעולם הבא.

ומצינו בירושלמי (נדרים ג, ט):

חילול השם קשה מכולן, דכתיב "ואתם בית ישראל כה אמר ה' א-להי ישראל איש גילוליו לכו עבודו ואת שם קדשי לא תחללו" וגו'.⁴
ויש להקשות, שהרי בעבודה זרה גופא יש חילול השם גדול, כפי שכתב הרמב"ם (הל' יסודי התורה ה, א):

כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה, שנאמר "ונקדשתי בתוך בני ישראל", ומוזהרין שלא לחללו, שנאמר "ולא תחללו את שם קדשי". כיצד? כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל... אם יאמר לו עבור על אחת מהן (-עבודת כוכבים, גילוי עריות ושפיכת דמים), או תיהרג, ייהרג ואל יעבור.

וכידוע, עבודה זרה היא החמורה שבהן. לפי שגילוי עריות ושפיכות דמים, עם כל חומרתם, הם עבירה נקודתית; מה שאין כן בעבודה זרה, שהיא כפירה בכול. אם כן, מה פירוש שוויתר הקב"ה והתיר לעבוד עבודה זרה שיש בה חילול השם חמור כדי לא להגיע לחילול השם? היה מקום לומר שמדובר בסוג כזה של עבודה זרה שאין בו חילול השם, כמו עבודה זרה בצנעה. אולם ההלכה היא שחובה למסור את הנפש על שלוש העבירות הללו גם בצנעה. על כן עלינו לומר שקיים סוג אחר של חילול השם שהוא גדול מכולם, כולל עבודה זרה. מהו אותו חילול השם?
מובא ביחזקאל (לה, יט):

ויבוא אל הגויים אשר באו שם, ויחללו את שם קדשי, באמור להם, עם ה' אלה ומארצו יצאו. ואחמול על שם קדשי אשר חיללוהו בית ישראל בגויים אשר באו שם... לא למענכם אני עושה, בית ישראל, כי אם לשם קדשי אשר חיללתם בגויים אשר באתם שם. וקידשתי את שמי הגדול המחולל בגויים אשר חיללתם בתוכם, וידעו הגויים כי אני ה'... בהיקדשי בכם לעיניהם. ולקחתי אתכם מן הגויים וקיבצתי אתכם מכל הארצות...

אין בתנ"ך כולו מקבץ כזה של הביטויים 'חילול השם' ו'קידוש השם'. חילול השם הוא בשל העובדה שהגויים אומרים שהקב"ה אינו יכול למלא את רצונו להביא את עם ישראל לארץ ישראל, כאשר זו היתה המטרה בהוציאו אותם ממצרים. זהו גם ההקשר של הפסוק הנ"ל ביחזקאל (כ, לט):

ואתם בית ישראל, כה אמר ה' א-להים. איש גילוליו לכו עבודו... ואת שם קדשי לא תחללו... בריח ניחוח ארצה אתכם בהוציאי אתכם מן העמים. וקיבצתי אתכם מן הארצות אשר נפוצתם בס. ונקדשתי בכם לעיני הגויים, וידעתם כי אני ה' בהביאי אתכם אל אדמת ישראל, אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאבותיכם.

על הפסוק "באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו" כותב רש"י (יומא פו, א ד"ה באמור):
את זה קרא הכתוב חילול השם... שנאמר "ויחללו את שם קדשי" ובמה חללוהו? באמור עליהם הנוכרים שגלו ביניהן, ראו עם ה' אלה, ולא יכול להצילם שלא יגלו; נמצא שם שמים מתחלל וכבודו מתמעט.

ובאבן עזרא (הארון, שמות לב, יב):

ברעה הוציאם להרוג אותם בהרים - וטעם ברעה הוציאם כאשר רמזו קדמונינו ז"ל, כי במזל

4. וכן במדרש (ויקרא רבה כב, ו): "מצינו שוויתר הקב"ה על עבודה זרה ולא ויתר על חילול השם... שנאמר: 'איך גילוליו לכו עבודו, וכתוב יאת שם קדשי לא תחללו'".

רע יצאו ממצרים. והנה יאמרו אין יכולת לשם לנצח כוח המזל להציל הדבקים בו, ובראותו כי אין יכולת לו הרגם, וזה יהיה חילול השם⁵.

אנו רואים שחילול השם היותר נורא הוא כשהגויים אומרים שאין הקב"ה יכול לממש את רצונו והתחייבויותיו לעם ישראל, וקידוש השם היותר גדול הוא כדברי יחזקאל (כ, מא-מב):

...ונקדשתי בכם לעיני הגויים. וידעתם כי אני ה' בהביאי אתכם אל אדמת ישראל, אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאבותיכם.

כלומר, להביא את כל עם ישראל לכל ארץ ישראל כמובטח לאבות, כמובא בספר שמות (ו, ח):

והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב, ונתתי אותה לכם מורשה, אני ה'.

כנגד חילול השם של "ויבוא אל הגויים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו", יש קידוש השם של "וידעו הגויים כי אני ה' בניתי הנהרסות" - קיבוץ עם ישראל ויישובו בכל הארץ.

לאור זאת, הריסת מפעל ההתיישבות ומסירת אדמתנו לנוכרים הוא חילול השם היותר נורא. שכן עתה אומרים הגויים שגם לאחר שהקב"ה הצליח להביאנו לארץ ישראל וליישבנו שם, אין הוא ח"ו מסוגל להשאירנו בה. זה חמור יותר מן המובא ביחזקאל. שם חילול השם של ישיבה בגלות הוא ב"שב ואל תעשה". מה שאין כן כאן, כאשר יהודים ושלטון ישראל מחללים שם שמים ומסלקים את עם ישראל מארצו ב"קום ועשה".

חילול השם נוסף הוא שהחורבן פקד דווקא אזור שיש בו כל כך הרבה אמונה, תורה, יראת שמים, קידוש השם, יישוב הארץ, גמילות חסד ועוד, כשאר שואלים הגויים, וכן היהודים: איה א-להיהם?

בנוסף לכך מצינו בחטא המרגלים (במדבר יד, יג):

ויאמר משה אל ה', ושמעו מצרים כי העלית בכוחך את העם הזה מקרב, ואמרו אל יושב הארץ הזאת, שמעו כי אתה ה' בקרב העם הזה, אשר עין בעין נראה אתה ה' ועננך עומד עליהם ובעמוד ענן אתה הולך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה. והמתה את העם הזה כאיש אחד, ואמרו הגויים אשר שמעו את שמעך לאמור, מבלתי יכולת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם, וישחטם במדבר... **ויאמר ה', סלחתי כדבריך.**

משה רבנו אומר לקב"ה: אחרי שעשית לעם הזה כל כך הרבה ניסים, אם אחר כך אתה תמית אותם, יאמרו הגויים שאינך יכול להביא את עם ישראל לארץ ישראל. גם כאן ישנו חילול השם גדול. עשיית הניסים לעם ישראל מורה על כך שהקב"ה חפץ להביא את עמו אל ארצו, ואם עתה הקב"ה יהרגם, לא יאמרו שהוא לא רוצה להכניסם אלא ח"ו שהוא לא יכול! ומצאנו שאין

5. וכן בכד הקמה: "בא וראה כמה גדול עוון חילול השם, שאף בשעה שהיו ישראל חייבין כליה במידת הדין, הבטיחם הקב"ה שלא יכלה אותם מפני חילול ה', כלומר שלא יתחלל שם שמים בעולם, ועל זה אמר ישעיהו (מח, ט): 'למען שמי אאריך אפי ותהילתי אחטום לך לבלתי הכריתך'. כלומר, אינכם ראוים לאריכות אף, אבל אאריך אפי למען שמי, הוא שאמר (יהושע ז, ט): 'וישמעו הכנעני וכל יושבי הארץ ונסבו עלינו והכריתו את שמנו מן הארץ, ומה תעשה לשמך הגדול'. והזכיר הנביא לעתיד: 'ויקדשתי את שמי הגדול המחולל בגויים', כי בהיות ישראל בגלות בתכלית השפלות, הלא זה סיבה שיחשיבו האומות אמונתם ויעשו מן הקודש לחול, ולכך יבטיח הקב"ה שייראה לעתיד קדושת שמו הגדול".

הקב"ה מוכן לחילול השם מסוג נורא זה, ולכן הוא סולח. בגוש קטיף ראינו אלפי אלפי נסים מעל הטבע, כמו הפיכת אזור של חול ים שלא היה מסוגל להצמיח דבר, להי-טק של חקלאות המובילה בתחומים שונים בארץ ובעולם, וכן אלפי הפצמ"רים שנפלו לתוך הבתים והחצרות וכו' ונסתיימו רובם המכריע בנסים גלויים ממש וכו' וכו'. ודאי שחורבן גוש קטיף לאחר כל הנסים הללו יש בו חילול השם עצום. מעבר לחילול השם הנורא עוברים בעקירה זו על איסורים רבים נוספים, כמו: ביטול מצוות יישוב ארץ ישראל, "לא תחנם", שנאת אחים, הפקרת הביטחון של היהודים כפי שמתגלה היום ב'עוטף עזה', עידוד הטרור, החלשת הצבא, הכנסת מורד בעם וכו' וכו'.

לאור זה יש מקום לשאלה: אם אכן מדובר בחילול השם שהוא יותר גדול מגי' עבירות, האם לא היה מקום למסור על כך את הנפש ממש? ואכן, אילו היה מדובר במלחמה כנגד אויבים, היה מקום להילחם עד כדי מסירות נפש. אולם מלחמה בין יהודים היא גופא חילול השם נורא; מה גם, שהדבר יכול להוביל להרס כל המדינה, שהוא חילול השם יותר גדול מהרס של אזור אחד, ולכן לא היה מקום לשום פעולה שעלולה היתה להביא להרג של יהודים בידי אחיהם.

ד. אריזת המיטלטלין

לאור הדברים הללו, עלינו לשאול: כיצד היה על תושבי גוש קטיף לנהוג ביחס לאריזת מיטלטליהם לפני זמן הגירוש?

תשובתנו לתושבים היתה כזאת: כפי שראינו, מדובר בחילול השם איום ונורא. יחד עם זאת, לא אנחנו היינו הגורם לחילול השם זה, שהרי הדבר נכפה עלינו, ובכל מקרה, בין אילו היינו אורזים ובין אם לאו, המקום היה נהרס ונמסר לנוכרים. על כן באריזת הרכוש ועזיבת המקום יש לחשוש לימסייע לדבר עבירה' שאסור מדרבנן. אלא שכנגד האיסור של ימסייע לדבר עבירה' יש איסור להגיע לידי ניוול והזדקקות לבריות: "פשוט נבילה בשוק ואל תזדקק לבריות". זאת ועוד, חלק מן החובה והעמידה בניסיון שהעמיד אותנו הקב"ה היא להשתקם ולבנות את החיים מחדש, בבחינת "שבע יפול צדיק וקם". קידוש השם הוא שאני מצליח לעמוד בניסיון, ומתוך הצער והייסורים אני מצליח לקום מחדש. היה חשש שהפקרת הרכוש תעכב את השיקום מחדש ותהפוך ציבור גדול לנוקקים.

עם כל זאת ישנה בעיה לארוז לפני הזמן, כי יש בזה גדר של "מצוה הבאה בעבירה", שהרי הוא "מסייע לדבר עבירה" כדי להרוויח שיקום יעיל אחר כך. מצאנו שאומרים לאדם לעבור חטא קל כדי שימנע עצמו מחטא חמור⁶. וכן כתוב: "עשה שבתך חול ואל תזדקק לבריות", כלומר, עדיף לבטל דבר חשוב כמו כבוד שבת ועונג שבת כדי להימנע מהזדקקות לבריות.

אמנם יש לדחות ולומר שהחובה להימנע מזילות בשל הזדקקות לבריות אינה קיימת כאן; שהרי אין מדובר באדם פרטי ובהחלטה פרטית, אלא בשלוחי ציבור הפועלים מטעמו ולמענו כדי למנוע את החורבן ואת חילול השם הנובע מכך; ועל כן, כל מה שהם יקבלו מהציבור שיתמוך בהם הוא בזכות ולא בחסד. ולהפך, חובה על הציבור להשתתף אתם במצוה זו. אבל הטעם השני, שלפיו הפקרת הרכוש יכולה לעכב את השיקום, במקומו עומד. אמנם אין זה ברור כלל

6. עיי' שבת ד, א; שו"ע או"ח רנד, ו: "הדביק פת בתנור, התיירו לו לרדותה קודם שתיאפה ויבוא לידי איסור סקילה".

שמייע לדבר עבירה בחילול השם כל כך גדול הוא חטא קל ביחס לצורך להשתקם בכבוד. אמת היא שמבחינה אובייקטיבית אני רק מסייע לדבר עבירה, אבל סוף סוף יש בזה נתינת יד ושותפות, ולו בעקיפין, לדבר שיש בו חילול השם כל כך גדול, וזה גופא חילול השם. הדבר דומה לרב גדול המסייע למעשה רצח: אמנם מבחינת הרצח הוא רק 'מסייע', אבל כלפי שמיא וכלפי הבריות יש כאן חילול השם עצום שרב מסייע לעבירה נוראה כל כך. כנ"ל בגוש קטיף, עיני כל העולם היו נשואות אלינו לראות כיצד ינהגו המאמינים בא-להי ישראל ובארצו, האם הם יהיו מוכנים לסייע לעקירה תמורת כסף?

להנחיה שלא לארוז לפני הזמן היו נימוקים נוספים:

1. הנחנו, שהמשך החיים בצורתם הנורמלית בבתיים מיושבים תסייע במאבק ובהמשך הישארותנו במקום, מפני שהלב והמוסר היהודי לא יתנו לחיילים יהודיים לפנות בכוח משפחות מתוך ביתם החי, החם וההתוסס, לעקור אשה מתוך מטבחה, בעל מתוך לימודו וילד מחיק אמו.⁷
2. בנוסף לכך איבוד הרכוש היה בבחינת ספק ספיקא: סביר היה שאכן הצבא יאפשר לתושבים לחזור ולארוז את הציוד לאחר הגירוש או יעשה זאת בעצמו, כפי שהבטיח שר הביטחון (וכפי שנעשה בסוף בפועל). וגם אילו לא היו מצילים את הרכוש, הייתה הנחה של היועצים המשפטיים, שניתן יהיה לתבוע את ערך הרכוש אחר כך.

ה. מסקנות

לאור כל הדברים עולות המסקנות הבאות:

1. מדובר כאן רק בימייע לדבר עבירה, ולכן מי שממונו חביב עליו מגופו, או זה שחושב שלא יוכל לעמוד בכך שרכושו יופקר, יכול לארוז.
2. מי שחושב שיכול לעמוד בכך ולא לארוז, קדוש ייאמר לו, בוודאי כשמדובר בסיוע לדבר עבירה שיש בה חילול השם ממדרגה ראשונה, ויש בזה החלשת כוח העמידה של הציבור במאבק.⁸
3. גם מי שחושב שהדבר יפגע בו מאוד, מותר לו להסתכן באיבוד רכושו מכיוון שעיני כל העולם נשואות אלינו והנכונות להיאבק עד הסוף על הכול, תביע את דבקותנו בריבוננו של עולם,

7. לצערנו נתבדינו, כשהתברר שבעזרת שיטות פסיכולוגיות ניתן לתכנת חיילים ולהפוך אותם לרובוטים. ראינו את מבטם הבוהה של החיילים ואת חוסר נכונותם או יכולתם להשיב או לדבר עם המתיישבים.

8. **הערת העורך (ע. א.)**: בהתייעצות שקיימנו עם הרב קמינצקי באותם ימים, קיבלנו שתי הגבלות להנחיה זו: א. להוציא מסמכים ודברי ערך חיוניים ביותר, וכן להזמין מודד שימדוד את הבתים כדי לאפשר את תביעת הפיצויים אם הפינוי יתרחש, חלילה.

ב. במקרה של מתח חריף בין בני הזוג סביב שאלת הרכוש, עד כדי חשש לשלמותה של המשפחה, להורות לכל אחד מבני הזוג לותר למען השלום. הנחיה זו, המנוגדת לכאורה למשנת "הכול מעלין לארץ ישראל", מסתמכת על דברי חז"ל שמוטב שיימחה שמו של הקב"ה על המים כדי לעשות שלום בין איש לאשתו. והדברים עולים בקנה אחד עם שיטתו של הכותב, כפי שעולה לכל אורך המאמר.

בארץ ישראל ובתורה⁹.

לאור זאת יש להבין את פסיקת רבני גוש קטיף, וכפי שהופיעה בפתיחת המאמר:

...יש לזכור שאנו נמצאים במאבק על ה' ועל משיחו ועיני כל העולם ועם ישראל לדורותיו נשואות אלינו וע"כ כל מי שיש לו את העוז והגבורה לקחת סיכונים סבירים אלו, ולא להתעסק באריזה כלל, קדוש קדוש יאמר לו וקידש בזה את ה' לעיני כל העולם ואין ספק ששכרו גדול מאד מאד.

מי שמרגיש שאינו מסוגל להתמודד עם מציאות מטורפת זו בה קיים חשש שכל רכושו עומד להיגזל ממנו ושאריות הרכוש תתן לו מרגוע ושקט נפשי להמשך המאבק, הדבר לגיטימי וכשר וניתן לעשות כן, אך יש לדחות את האריזה מאוחר ככל שניתן. ככלל כל מי שזכה להישאר בגוש עד היום, גם אם הוא אורז, קדוש יאמר לו.

1. בשולי הדברים

לצערי ראיתי מאמרים של רבנים חשובים שלא היו בלב המאבק ובוודאי לא בין מקבלי ההחלטות, וביקורתם התבססה על טעויות חמורות בהכרת המציאות. לדוגמה אביא מאמר שכתב ידידי הרב יגאל אריאל שליט"א, "שמאמין בחי העולמים וזווע", שפורסם בגיליון 'מעט מן האור', שבו הוא משווה את דרכם של גיבורי גוש קטיף ל'גיבורי' הסרט 'אושפיזין'. תחילה הוא קובע שעיקר המאבק היה הסתמכות על הנס, ואחר כך הוא תוקף קביעה זו. וכך הוא כותב:

בימי המאבק בגוש קטיף נטלנו לעצמנו דווקא את המתכונת הברסלבית, **ואת עיקר מעיינינו השקענו ותלינו בנס**. יכולת ההבחנה בין עובדות למשאלות לב נפגמה, ואחרי שנפלה ההכרעה בכנסת, השקענו תעצומות רוח, כוח ומשאבים, במאבק בעקירה, בהיקפים שמעולם לא נראו. אכן "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ינעם עצמו מן הרחמים". אנחנו מאמינים בני מאמינים. יש אפשרות שיקרה נס אפילו ברגע האחרון. אבל האם לא השתבשו הפרופורציות לגמרי בין העשייה הריאלית לבין ה"אמונית", והיא הפכה לברסלבית?

על כך יש לענות: האם באמת את עיקר מעיינינו השקענו ותלינו בנס?! בכל קריאה שיצאה מהנהגת הגוש, מעולם, אבל מעולם, לא הבאנו בחשבון את הנס כמרכיב בקבלת ההכרעה. מעולם לא יצאה קביעה מרבני הגוש ש"היה לא תהיה". כולנו קיווינו, התפללנו והאמנו שהנס עשוי לבוא בכל רגע. היו רבנים חשובים מחוץ לגוש שדיברו על כך, והיה ציבור גדול שהאמין בכך; אבל לקבוע שאת עיקר מעיינינו תלינו בנס - זוהי טעות חמורה שיכולה היתה לבוא רק מתוך עמידה במקום רחוק ומאי הכרה של המציאות.

המשך החיים במקום עד הסוף היא הדבר הנורמלי והבריא ביותר. הרי ברור שאדם שקרובו נמצא במצב אנוש ממשך להתפלל ולזעוק. האם זה אומר שהוא בטוח שיקרה נס? לא, אבל

9. **הערת העורך (ע. א.)**: רבנים אחרים, שלא התייחסו לסוגיית ההשתתפות בחילול השם, נטו להתייחס לשאלת הרכוש בדומה למצוות עשה, שם ההלכה היא ש"המבזבז אל יבזבו יותר מחומשו"; אם כי לא בחישוב המתמטי של אחוז שווי תכולת הבית ביחס לכלל הנכסים שבידי אותו אדם, אלא בהערכת הסיכון להפוך לימקרה סוציאלי המוטל על הבריות לכל ימי חייו.

זה מה שאנחנו מצוויים. זו היתה גם משמעותה של "תפילת הבנות" בבית הכנסת בנוה דקלים ביום הגירוש, תפילה מצמררת שהרטיטה את לב כל הנוכחים, ואף את לבם של השומעים באמצעי התקשורת. כשדיברתי בפני הבנות הדגשתי בפניהן שהתפקיד שלנו הוא ההשתדלות והתפילה ולזכור שה' הטוב בעיניו יעשה.

עוד כותב הרב יגאל אריאל, בהתייחס לקרן 'מאמין וזורע':

וכי רק "מי שמאמין וזורע", ומי שאינו זורע אינו מאמין!! האם נגזר על החקלאי שיהיה טיפש וישקיע בגידולים שאין להם סיכוי, ולא יתחשב באיומים המרחפים מעליהם? ובמה אנחנו מצוויים להאמין? היכן הובטחנו שאסון גוש קטיף לא יקרה?

גם כאן רואים שהכותב, שהיה רחוק מן המקום, לא הבין את מה שהיה מונח ביסוד הקמת הקרן. ואולי כאן המקום להסביר: הנחת היסוד שלנו הייתה, שכלל שהציבור יישאר זמן רב יותר במקום ויחיה את חייו באופן היותר נורמאלי, כן יגדל קידוש השם. כשראינו שחקלאים רבים מפסיקים לעבד את החממות והאזור מתחיל להיראות עזוב וקמל, דבר שיצר דמורליזציה והשפיע על כוח העמידה של המתיישבים, החלטנו על הקמת הקרן. בקריאה לציבור נאמר שאם נזכה לבטל את רוע הגזירה בעז"ה, ההלוואה לקרן תוחזר, ואם הגזירה תתממש ח"ו, זה יהיה חלקו של התורם במאבק. האם על זה ניתן לומר "שאת עיקר מעיינינו השקענו ותלינו בנס"!! לסיכומם של דברים, אני מסכים עם הרבה מדברי ההגות של הרב יגאל אריאל ביחס לנס, אך הן אינם רלוונטיים כלל לדרך שבה הונהג המאבק על גוש קטיף.

